

Satversmes tiesa

Preses relīze

Lieta Nr. 2022-22-01

03.05.2023.

Satversmei neatbilst norma, kas atkārtotā nodokļu pārkāpuma lietā liek uzskatīt personu par vainīgu iepriekšējā nodokļu pārkāpuma izdarīšanā, lai gan lēmums par šo nodokļu pārkāpumu ir pārsūdzēts tiesā un tiesas spriedums par to vēl nav stājies spēkā

Satversmes tiesa 2023. gada 2. maijā pieņēma spriedumu lietā Nr. 2022-22-01 “Par likuma „Par nodokļiem un nodevām” 32.⁴ panta otrās daļas 2. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. panta otrajam teikumam”.

APSTRĪDĒTĀ NORMA

Atbilstoši likuma “Par nodokļiem un nodevām” 32.⁴ panta otrās daļas 2. punkta vārdiem “vai tas ir pārsūdzēts tiesā” (turpmāk – apstrīdētā norma) tiek atzīts, ka nodokļu maksātājs ir izdarījis atkārtotu nodokļu pārkāpumu jau tad, ja tiesvedība par iepriekšējo nodokļu pārkāpumu vēl nav noslēgusies ar spēkā stājušos tiesas spriedumu.

AUGSTĀKA JURIDISKA SPĒKA NORMA

Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 92. panta otrais teikums – nevainīguma prezumpcija:

“Ikviens uzskatāms par nevainīgu, iekams viņa vaina nav atzīta saskaņā ar likumu.”

LIETAS FAKTI

Lieta ierosināta pēc Augstākās tiesas pieteikuma. Tās izskatīšanā ir administratīvā lieta, kas ierosināta pēc juridiskās personas pieteikuma par administratīvā akta, ar kuru uz apstrīdētās normas pamata tai noteikts pienākums maksāt soda naudu par atkārtotu nodokļu pārkāpumu, atcelšanu.

Augstākās tiesas ieskatā apstrīdētā norma, kas prezumē, ka persona ir izdarījusi iepriekšējo nodokļu pārkāpumu, pat tad, ja par to notiek tiesvedība un galīgais tiesas spriedums vēl nav stājies spēkā, pārkāpj nevainīguma prezumpciju.

TIESAS SECINĀJUMI

Par Satversmes 92. panta otrā teikuma tvērumu un piemērojamību izskatāmajā lietā

Satversmes tiesa atzina, ka Satversmes 92. panta otrais teikums, kas ietver nevainīguma prezumpciju, attiecas arī uz situāciju, kad tiek izdarīts priekšlaicīgs secinājums par personas vainu iepriekšējā nodarījumā, lai gan tā izskatīšana līdz galam nav pabeigta. Tādējādi nevainīguma prezumpcija aizsargā personu no tās atzišanas par vainīgu līdz brīdim, kad likumā noteiktajā kārtībā ir konstatēta tās vaina. [9]

Satversmes tiesa atzina, ka, ņemot vērā soda naudas par nodokļu pārkāpumu funkcijas un to, kā šīs soda naudas noteikšanas finansiālās sekas ietekmē nodokļu maksātāju, konstatējot atkārtotu nodokļu pārkāpumu saskaņā ar apstrīdēto normu, nevainīguma prezumpcija jāievēro nodokļu soda naudas noteikšanā par atkārtotu nodokļu pārkāpumu. [10]

Par to, ka apstrīdētā norma nosaka fakta legālo prezumpciju

Satversmes tiesa atzina, ka saskaņā ar apstrīdēto normu viena no atkārtota nodokļu pārkāpuma pazīmēm var būt arī tāda, ka lēmums par nodokļu revīzijas (audita) rezultātiem, ar kuru nodokļu maksātājs saukts pie atbildības par iepriekšējo nodokļu pārkāpumu, ir pārsūdzēts tiesā, bet tiesvedības process šajā lietā vēl nav noslēdzies ar spēkā stājušos tiesas spriedumu. Saskaņā ar apstrīdēto normu nodokļu administrācijai un tiesai ir jābalstās uz iepriekšējā nodokļu pārkāpuma lietā izdarīto secinājumu par nodokļu maksātāja vainu, lai gan tas nav konstatēts vēl ar likumīgā spēkā stājušos tiesas spriedumu. [11]

Satversmes tiesa secināja, ka apstrīdētā norma jau prezumē faktu, ka nodokļu maksātājs izdarījis iepriekšēju nodokļu pārkāpumu, lai gan lēmums par soda naudas noteikšanu ir pārsūdzēts un galīgais tiesas spriedums par to vēl nav stājies spēkā, un tādējādi apstrīdētā norma skar nevainīguma prezumpciju. [11]

Apstrīdētās normas satversmības izvērtējums

Satversmes tiesa atzina, ka nevainīguma prezumpcija ļauj likumdevējam ietvert tiesību normās fakta legālo prezumpciju, ja vien tas nepieciešams konkrēta leģitīma mērķa sasniegšanai un tiek ievērots samērīgums. [12]

Satversmes tiesa secināja, ka apstrīdētā norma noteikta sabiedrības labklājības interesēs. [14]

Vienlaikus Satversmes tiesa secināja, ka nepastāv efektīvi mehānismi personas tiesību tikt uzskatītai par nevainīgu atkārtotā nodokļu pārkāpuma izdarīšanā aizsardzībai, iekams nav noslēdzies administratīvais process iepriekšējā nodokļu pārkāpuma lietā. [15]

Pat gadījumā, ja atkārtotā nodokļu pārkāpuma lietā lietas dalībnieki iesniegtu pierādījumus par iepriekšējā nodokļu pārkāpuma lietā esošiem apstākļiem, tie saskaņā ar apstrīdēto normu nebūtu attiecināmi uz lietu un tiesai nebūtu pamata tos pieņemt. Šādiem faktiskajiem apstākļiem apstrīdētā norma nepiešķir juridisku nozīmi, un tie tiesai nav jāvērtē, izskatot atkārtotā nodokļu pārkāpuma lietu. [15]

Tāpat arī tiesai un iestādei atkārtotā nodokļu pārkāpuma lietā nav pamata apturēt tiesvedību lietā vai administratīvās lietas izskatīšanu iestādē, līdz stājas spēkā nolēmums iepriekšējā nodokļu pārkāpuma lietā. [15]

Arī administratīvā procesa uzsākšana no jauna nenovērš nevainīguma prezumpcijas pārkāpuma rašanos, t. i., tā nav uzskatāma par līdzekli apstrīdētajā normā ietvertās prezumpcijas atspēkošanai, bet ir tikai līdzeklis vēlākai nevainīguma prezumpcijas pārkāpuma seku novēršanai. [15]

Par brīdi, ar kuru apstrīdētā norma zaudē spēku

Satversmes tiesa atzina, ka apstrīdētā norma zaudē spēku no sprieduma publicēšanas dienas, bet attiecībā uz personām, kurām apstrīdētā norma ir piemērota un kuras šā sprieduma spēkā stāšanās dienā ir uzsākušas un turpina savu pamattiesību aizsardzību ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, Satversmes tiesa atzina, ka apstrīdētā norma atzīstama par spēkā neesošu no šo personu pamattiesību aizskāruma rašanās brīža. [16]

Satversmes tiesa nosprieda:

1. Atzīt likuma „Par nodokļiem un nodevām” 32.⁴ panta otrās daļas 2. punkta vārdus „vai tas ir pārsūdzēts tiesā” par neatbilstošiem Latvijas Republikas Satversmes 92. panta otrajam teikumam.

2. Attiecībā uz pieteicēju administratīvajā lietā Nr. A420463113 un citām personām, kurām likuma „Par nodokļiem un nodevām” 32.⁴ panta otrās daļas 2. punkta vārdi „vai tas ir pārsūdzēts tiesā” piemēroti un kuras uzsākušas savu pamattiesību aizsardzību ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, atzīt likuma „Par nodokļiem un nodevām” 32.⁴ panta otrās daļas 2. punkta vārdus „vai tas ir pārsūdzēts tiesā” par neatbilstošiem Latvijas Republikas Satversmes 92. panta otrajam teikumam un spēkā neesošiem no šo personu pamattiesību aizskāruma rašanās brīža.

Satversmes tiesas spriedums ir galīgs un nepārsūdzams, tas stājas spēkā tā publicēšanas dienā.